

Turčiansko – Zvolenská župa

Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1520_854	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Turčiansko – Zvolenská župa	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1786 - 1790	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	9,24 bm (9 úradných kníh, 13 registratúrnych denníkov, 3 indexy, 64 škatúl spisov)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Turčiansko – Zvolenská župa	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Reorganizácia verejnej správy Jozefom II. už v roku 1785 mala za úlohu obmedziť župnú samosprávu a zlepšiť fungovanie uhorskej verejnej správy. Jozef II. chcel zo žúp vybudovať štátne úrady. Stavovskú župu odsúdil na zánik. Začiatkom apríla 1785 v rámci reformy bolo Uhorsko rozdelené na 10 správnych obvodov (dištriktov). Na území Slovenska mali sídlo tri dištrikty – Nitra, Banská Bystrica, Košice. Banskobystrický obvod tvorili všetky župy nachádzajúce sa na území dnešného stredného Slovenska (Orava, Liptov, Turiec, Zvolen, Hont, Gemer). Na čele obvodov stáli novovymenovaní hlavní župani ako kráľovskí komisári, v Banskej Bystrici to bol Ladislav Prónay. Pokračovaním správnej reformy Jozefa II. vznikol 15. 7. 1786 nový útvar politickej správy Turčiansko – Zvolenská župa. Stalo sa tak na základe intimátu vydaného Uhorskou miestodržiteľskou radou z 20. 6. 1786 č. 26523. Bola zrušená župná samospráva a odčlenilo sa súdnictvo. Nová župa, už ako útvar štátnej správy, vznikla spojením Turčianskej a Zvolenskej župy so sídlom v Banskej Bystrici. Mala štyri okresy – Banská Bystrica, Zvolen, Martin a Slovenské Pravno. Na jej čele stál Ladislav Prónay. Boli zrušené generálne kongregácie, čo znamená, že sa nekonali	Dejiny správy pôvodcu

		<p>voľby župných funkcionárov a bolo zakázané používať označenie „<i>universitas comitatus</i>“. Podžupana menoval panovník, ostatných funkcionárov obvodný komisár (hlavný župan, Obergespan). Zástupcom podžupana sa stal najstarší, respektíve najschopnejší slúžny (Stuhrichter). Zo žúp sa stali úrady v pravom zmysle slova. Personálne bola činnosť župy zabezpečená funkciami prvého a druhého podžupana, ďalšími funkcionármi boli hlavný notár a podnotár, fiškál, štyria slúžni a podslúžni, registrátor (Samuel Kanka, po ňom od 1. 7. 1789 Jozef Schmidt), kancelisti, župný inžinier, dvaja lekári a pomocný zdravotnícky personál, zriadenci a hajdúsi. Účtovná a pokladničná agenda žúp dostala erárny charakter „kráľovských filiálnych pokladníc“. Filiálna pokladnica Turčiansko – Zvolenskej župy mala na starosti politickú i súdnu správu. Personál pozostával z pokladníka, kontrolóra a perceptorov. Celý personál bol v stave župy. Bol zavedený nový kancelársky a manipulačný poriadok. Úradnou rečou bola nemčina. Nový poriadok, nával bežnej i mimoriadnej agendy (sčítanie obyvateľstva, kataster, usporiadanie starých župných archívov, sekvestrácia súdnych aktov atď.) spôsobili nemalé ťažkosti. Svedčia o tom jednak sťažnosti úradníctva a tiež aj napomenutia zo strany hlavného župana, ktorý občas siahol aj k finančnému postihu zaostávajúcich úradníkov. Reforma verejnej správy v Uhorsku bola zrušená vydaním cisárskeho patentu 28. januára 1790. Vybavovanie agendy Turčiansko – Zvolenskej župy končí 28. februára 1790. Obnovuje sa činnosť žúp v pôvodných územných celkoch. Zvolenská župa svoju činnosť začína generálnou kongregáciou 4. marca 1790. Delimitačné práce medzi Turčianskou a Zvolenskou župou končia odovzdaním turociensíi 17. mája 1790 odovzdávaco-preberacím protokolom.</p>	
3.2.3.	Archival history	<p>Archívny fond Turčiansko – Zvolenskej župy zostal rozdelený 190 rokov. Rekonštrukcia archívneho fondu Turčiansko – Zvolenskej župy sa začala koncom roka 1978 a bola ukončená v prvej polovici roku 1980. Výhodiskom bola revízia zoliensíi Turčiansko – Zvolenskej župy. Vyčlenili sa písomnosti súdnej povahy patriace do archívneho fondu Podriadený súd v Banskej Bystrici. Identifikovali sa, správne sa zoskupili a zoradili písomnosti rovnako signované. Preverili sa aj niektoré série z obdobia vývojového zlomu (1780 – 1786) z fondu Zvolenská župa. V odôvodnených prípadoch sa niektoré písomnosti (najmä urbária) preradili do fondu Turčiansko – Zvolenská župa. Nakoniec sa rozriedili a zaradili turociensíi, z ktorých boli dve škatule súdnych písomností (Podriadený súd v Banskej Bystrici).</p> <p>Písomnosti, ktoré vznikli z proveniencie Turčiansko – Zvolenskej župy sa riadili novým kancelárskym a manipulačným poriadkom. Ten prispel k tomu, že bol zaistený dokonalý prehľad o spisoch – od ich doručenia poštou, cez záznam v podacom denníku, prerokovanie,</p>	Dejiny archívneho fondu

		<p>vybavenie až po uloženie v spisovni. Evidovali aj nevybavené spisy (rôzne hlásenia...) a spisy, ktoré si župní funkcionári vyberali zo spisovne či archívu. Známe sú tri manipulačné systémy ukladania spisov v spisovni:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. obdobie od 15. 7. 1786 do 30. 4. 1787 2. obdobie máj – jún 1787 3. obdobie júl 1787 – marec 1790 	
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	<p>Po zrušení jozefínskej reformy a následnom rozdelení písomností do Turčianskej a Zvolenskej župy sa písomnosti, ktoré sa týkali územia Zvolenskej župy (<i>zoliensia</i>), stali súčasťou Archívu Zvolenskej župy. Do Štátneho archívu v Banskej Bystrici – Radvani sa dostali v roku 1956. Turocienská Turčiansko – Zvolenskej župy spolu s ostatnými písomnosťami Turčianskej župy pred roka 1790 odovzdal Okresný úrad v Martine v roku 1941 do Archívu Slovenského národného múzea v Martine. Odtiaľ ich v rokoch 1955-1956 (v množstve 19 škatúl) prevzal Štátny archív v Bytči. K sceleniu fondu došlo v roku 1966, kedy boli delimitované do Štátneho archívu v Banskej Bystrici (prírastkové číslo 2 - 02011956).</p>	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	<p>Medzi zaujímavé písomnosti Turčiansko – Zvolenskej župy patria zápisnice z vizitácie obcí. Obsahujú údaje o kontribúcii, hospodárení obcí, školstve, zdravotníctve, stave komunikácií, veterinárstve, žobrote, rómskej otázke, požiarnej ochrane, mierach a váhach, chove koní a dobytky, lesnom hospodárstve, urbárskom pomere, manufaktúrach, katastrálnych meračských prácach. Normálie z obsahového hľadiska upravujú vojenské záležitosti, zdravotnú službu, pomery filiálnych pokladníc, župnú agendu, stanné súdnictvo, zriaďovanie chudobincov v mestách a mestečkách a pod. Spisy z činnosti Turčiansko – Zvolenskej župy boli zaradované do fasciklov podľa vecných hľadísk. Vo vecnej skupine správnych spisov (publico – politica) sa nachádzajú napr. súpisy všetkých lokalít župy s menami zemepánov, súpisy armalistov, privilégií mestečiek, relácie o stave mestských archívov a o postupe registrácie písomností, súpis árendátorov šľachtických majetkov, súpis komorských osadníkov, zavedenie nemeckých priezvisk u Židov, atď. Vo vecnej skupine hospodárskych záležitostí sa nachádzajú písomnosti k poľnohospodárstvu celkove, k chovu dobytky, k manufaktúram, záležitosti týkajúce sa mýta, pltníctvo na Hrone a iné. Z urbárskych písomností sú to predovšetkým sťažnosti poddaných na zemepánov a naopak. Urbárske investigácie sú zachované len z roku 1786, v nasledujúcich rokoch sa nevykonávali.</p>	Obsah a rozsah archívneho fondu
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	<p>Z archívneho fondu neboli pri jeho spracúvaní vyradené žiadne dokumenty.</p>	Vyradovanie a hodnotenie

3.3.3.	Accruals	Archívny fond je uzatvorený. Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	<p>Pri inventarizovaní archívneho fondu Turčiansko – Zvolenskej župy bolo prvoradým kritériom usporiadanie spisov podľa vecných hľadísk volených aj na základe predchádzajúcej župnej praxe, až po ňom je zohľadnené manipulačné obdobie. Znamená to, že inventarizovaná podoba fondu sa líši od pôvodnej registratúrnej štruktúry; jednotlivé vecné skupiny sú v chronologickom slede v súvislom rade za sebou (napr. školstvo; inventárne číslo 139-150). V inventári sa nachádzajú tabuľky s pôvodnou registratúrnou štruktúrou usporiadania spisov do fasciklov v rámci jednotlivých manipulačných období s odkazmi na inventárne čísla. Samotný inventár je rozdelený na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Všeobecná agenda <ol style="list-style-type: none"> 1.2. Úradné knihy 1.3. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. Registratúrne pomôcky - podacie protokoly a indexy 1.3.2. Spisy 2. Urbárska agenda <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Registratúrne pomôcky 2.1.2. Spisy 3. Filiálna pokladnica <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Úradné knihy 3.2. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 3.2.1. Spisy 	Spôsob usporiadania
3.4.1.	Conditions governing acces	prístupný bez obmedzenia	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	nemecký, latinský	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics	nepoškodený	Fyzický stav a technické

	and technical requirements		požiadavky
3.4.5.	Finding aids	<p>K dispozícií sú nasledujúce neelektronické archívne pomôcky poskytované archívom v bádateľni na požiadanie. Sú uvedené od najstaršej po najnovšiu:</p> <p>Matulayová Klára: Turčiansko Zvolenská župa 1786 -1790. Banská Bystrica 1980. Inventár definitívny e. č. 1636. <i>Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici</i></p> <p>Matulayová Klára, Matulay Ctibor: Turčiansko – Zvolenská župa – scholastica (1688) 1786 -1790. Banská Bystrica 1982. Katalóg systematický e. č. 1844. <i>Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici</i></p>	Vyhľadávacie pomôcky
3.5.1.	Existence and location of originals	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky Štátny archív v Banskej Bystrici, Komenského 26, 974 01 Banská Bystrica	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie je známe.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Nie sú známe.	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publikation note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note		Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila Terézia Uherková podľa evidenčného listu archívneho fondu, na základe informácií nachádzajúcich sa v Sprievodcovi po archívnych fondoch I (<i>Matulay Ctibor, Chlebo Peter, Stránsky Albert: Štátny archív v Banskej Bystrici Sprievodca po archívnych fondoch I. Slovenská archívna správa, Bratislava 1962.</i>) a informácií obsiahnutých v archívnych pomôckach uvedených v kapitole Vyhľadávacie pomôcky.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní

3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	08. 03. 2017	Dátum vyhotovenia opisu